

Fra Politiken, august 2008: Debat: Vækst og miljø:

Nulvækst - et tomt ord i klimadebatten

Det store spørgsmål er derimod, hvordan vi håndterer kræfterne bag vækst. Det er på tide at tage fat i disse svære spørgsmål, for ellers bliver det ikke til noget med den globale klimapolitik.

Kirsten Halsnæs var ledende hovedforfatter på FN's Klimapanel, IPCC's, 4. vurderingsrapport, som udkom i 2007, og på den 3. rapport fra 2001 og hovedforfatter på 2. rapport fra 1995

Af KirstenHalsnæs, økonom, Ph.d. Unep Risø Centre

Bekæmpelsen af global opvarmning er en formidabel udfordring, som kan lede tanker tilbage på de gamle diskussioner om 'Grænser for Vækst' eller på debatten om økonomisk nulvækst. Men er det mon det, som bringer os videre hen imod en global klimaaftale lige nu?

Lad mig først slå fast, at nulvækst slet ikke er noget, som politikere eller andre kan beslutte sig for. Vækst er resultatet af forbrugeres og virksomheders utallige daglige beslutninger om forbrug, produktion, arbejde, fritid, opsparing og investeringer, og af den teknologiske udvikling, som vi selv er med til at skabe gennem forskning og innovation.

Det er altså disse faktorer, som kan påvirkes, og som er under påvirkning gennem klimapolitik og økonomisk politik. Det er her, grænserne skal sættes - og ikke i forhold til økonomiske vækstrater, som jo bare er resultatet af adfærd. Så overordnede nulvæksterklæringer kan komme til at fungere som tomme politiske manifestationer, der ikke rører ved 'ondets' rod, nemlig drivkræfterne bag klimapåvirkning.

Netop dette tema var et af de underliggende diskussionspunkter i den fjerde videnskabelige vurderingsrapport fra FN's Klimapanel (IPCC) i 2007. Det handler om, hvordan kan vi skabe økonomisk udvikling for hele verdens befolkning både i syd og nord uden at kompromittere klimaet, ihukommende at nulvækstdiskussioner er lidt af et luksusproblem i en verden, hvor op mod 80 pct. af befolkningen lever i udviklingslande med udbredt fattigdom og manglende adgang til mad, rent vand og energi.

Der er altså ingen vej udenom: Fremtidens store forbrugsmæssige behov i udviklingslandene såvel som de rige landes livsstil skal dækkes på en måde, som ikke er i konflikt med klimaet. Vores udvikling skal 'klimasikres'.

Klimasikring kan betyde mange ting, men at økonomien skal have klimabriller på er sikkert. Samt at der skal satses massivt på brug af renere teknologier - økonomer og ingeniører vil her spille en central rolle sammen med andre eksperter.

Adam Smiths klassiske idé om markedet som den 'usynlige hånd' trænger til en justering, da markedet jo er blindt for klimapåvirkningen fra forbrug og produktion. Der er brug for at tydeliggøre udslip af drivhusgas, og det er ikke nogen let opgave.

Klimapåvirkningen er indlejret i alle led i produktionsprocesserne og spænder verden over i kraft af den globale handel, så det er nok naivt og alt for tantet at tro, at problemerne kan klares gennem at appellere til vores samvittighed som forbrugere, som det bl.a. ses i regeringens kampagne '1 ton mindre' (CO2 per dansker).

Der må krassere midler til, og grøn forbrugeradfærd må understøttes af regulering og økonomiske incitament. Grønne afgifter og tekniske standarder for energieffektivitet for elapparater og biler er eksempler på instrumenter, som hjælper markedet med at tage højde for klimapåvirkning. Afgifter kan gøre det dyrere at købe et produkt, som skader klimaet, end et renere alternativ, og tekniske standarder kan være med til at skabe innovation og et marked for klimavenlige produkter.

Men den allersværeste udfordring på dette område er at få etableret globale systemer, hvor man f.eks. gennem CO2-afgifter eller aftaler sikrer, at produkter, uanset hvor de er produceret på kloden, bærer en information med sig om de drivhusgasudslip, der er knyttet til produktion og transport. Det er vanskeligt, fordi alle verdens lande ikke nødvendigvis er parate til at påtage sig ensartede mål, som f.eks. kan sikre, at 1 ton cement tillægges samme skat eller regulering i forhold til dets drivhusgasindhold, uanset hvor i verden det er produceret.

Hvis man i stedet vil opkræve importafgifter på den slags produkter, bliver det svært udefra at holde regnskab med, hvad der foregår i hele produktcyklussen for varerne, og man risikerer at skabe tekniske handelshindringer.

Klimaet stiller også ingeniørerne over for en række nye udfordringer, da teknologisk udvikling jo både kan indebære et mindre pres på energiforbrug og andre ressourcer med tilhørende drivhusgasudslip, men også modsat kan betyde øgede belastninger.

Ny teknologi kan betyde, at der skal bruges mindre og renere energi, og det kan stride mod erhvervs- og forbrugerinteresser. Et eksempel på et sådant dilemma er mange forbrugeres ønske om en større bil med mere motorkraft og masser af spændende udstyr - væksten i brændstofforbrug til et sådant serviceløft har vist sig mindst lige så stort, som besparelsen ved mere effektive bilmotorer i de seneste årtier. Kunne man ikke have udviklet nogle lækre og attraktive småbiler, som var teknologisk avancerede, men også samtidig klimavenlige?

Og sådan kan man blive ved. Der er utallige eksempler på nye produkter, som skaber nye behov, der kompromitterer klimaet, uden at forbrugerne er blevet præsenteret for alternativer.

Fælles for økonomernes og ingeniørernes rolle er ud fra mit synspunkt, at de skal fungere som faglige fødselshjælpere for en udvikling, hvor mennesker træffer informerede og kvalificerede valg, som både opfylder individuelle behov og tager hensyn til det fælles bedste, som i denne sammenhæng er det globale klima.

Den indiske nobelpristager og økonom Amartya Sen udtrykker det meget rammende i sin bog 'Development as Freedom': Udvikling kan ses som en proces, hvor man udvider folks frihed til at træffe de valg, som opfylder deres behov. Økonomisk vækst, indkomst og teknologisk udvikling er alt sammen faktorer, som ifølge Sen kan

have betydning for menneskers frihed til udvikling, men målet med det hele er, at den enkelte opnår en livskvalitet på deres egne og fællesskabets præmisser.

Set i forhold til vækstdebatten betyder det, at vi må væk fra en dogmatisk diskussion om vækstrater og i stedet skabe fælles samfundsmæssige rammer, der tager hensyn til klimaet.

Den specifikke udfordring er så at give kortsigtede handlingsanvisninger, som kan være med til at guide os på rette vej, så vi både på kort og langt sigt undgår at bevæge os i en økonomisk udviklingsretning, som er kompromitterende for klimaet.

Den nylige politiske beslutning om klima og miljø på G8-topmødet er et meget godt eksempel på, hvor tomt det kan blive, hvis man kun fokuserer på et langsigtet vækstsmål, som i dette tilfælde var 50 procents reduktion af verdens drivhusgasudslip i 2050. Her var der ikke meget handlingsanvisning på, hvordan de rige lande og de hastigt voksende udviklingslande kunne bevæge sig i retning af et så ambitiøst mål. Den politiske erklæring kom på den måde til at minde om nogle af linjerne fra Sanne Salomonsens sang »Det er ikke det, du siger (...)Det er alt det, du fortier«.

Og der er meget, som forties i en sådan debat. For eksempel at den aktuelle udvikling i Kina, Indien og andre hurtigt voksende udviklingslande hviler på et hastigt stigende energiforbrug og deraf følgende udslip af drivhusgasser. Indførelsen af renere teknologier på massiv skala vil her forudsætte drastiske prisstigninger på energi, investeringer i ny teknologi og stor satsning på energieffektivisering. Det samme gælder, hvis USA skal over på dette spor.

Vi kommer til at røre ved en række kritiske adfærdsmæssige spørgsmål for forbrugere og virksomheder. Vi er altså nede i kernen af, hvordan vi håndterer kræfterne bag vækst. Det er på tide at tage fat i disse svære spørgsmål, ellers bliver det ikke til noget med den globale klimapolitik.

debat@pol.dk